

Samių būgnas

Šaltinis: Christopher Forster ir Ter Gjerde

Penktadienis, sausio 14 d.

10.30. Vidurio Laplandija.

Aslako atsakymo Nina neišgirdo. Beje, atrodė, kad jis apskritai neatsakė. Lūpos nesukrutėjo. Liko sučiauptos, skausmingos. Ir dar tas ir ledinis, ir deginantis žvilgsnis. Ją apėmė neviltis. Nors kartą neparodė savo jausmų. Bet kankino neviltingas. Niekas nesuprato: šitų žmonių, kurie laiką leisdavo tylėdami, porininko, kuriam, galimas daiktas, toks elgesys atrodė normalus. O juk jis policininkas! Gali reikalauti atsakymų, turi teisę! Bet ne, nė krust, taip pat tyli. Nė pusės žodelio. Prieš Aslaką tarsi bejėgis lyg vaikas. Taip, būtent taip, manė ji. Aslakas Klemetui taip pat darė išpūdį.

Kai ji buvo nuvykusi prisistatyti Kirunos elnių policijos vadui Švedijoje, šis ją išpėjo. Elnių policija – ne įprastas policijos padalinys. Paprastai, sakė vadas, tokių jaunų žmonių į elnių policiją neimdavo. Tačiau elnių policijoje dirbo vieni vyrai, tad reikėjo moterų. Tik kad tas pasaulis nebuvo moterų pasaulis. Ir, kiek padvejojęs, vadas dar pridūrė: gal tas pasaulis net apskritai ne mums, mes – ne lapiai.

Įsivyravo tylą, riksmas tartum pradingo slėnio gelmėse, tačiau Ninos oda dar buvo pašiurpusi. Ji apsižvalgė – visa ta baltybė, tie nuogi kalnai, keli išsikišę beržai keružiai, kelios uolos, ta melsva šviesa danguje, kur taip sunkiai tekėjo saulė. Ten, kur jie stovėjo, ant kalno šlaito, vaizdas vėrėsi toli toli, tačiau nebuvo matyti jokių žmogaus pėdsakų. Veikiausiai Aslako stovykla yra kitoje kalno pusėje.

– Aslakai, turime tau klausimų. Nina važiuos su tavimi. Pasikalbėsite.

Nina tikėjosi visko, tik ne šito. Taip nesitarė! Norėjo prabilti, bet, nė nežvilgtelėjęs į ją, lyg vengtų susidurti akimis, Klemetas kalbėjo toliau. Tikrai, vengė į ją žiūrėti! Ir į Aslaką nežiūrėjo. Kas čia dabar?

– Man reikia grįžti į namelį. Pasakysiu vėliau. Pranešk, kai baigsi, atvažiuosiu pasiimti. Ar susitiksime kur kitur, matysime.

Žvilgtelėjo į Niną ir nuleido akis. Tokio Klemeto mergina dar nebuvo mačiusi. Ji pažiūrėjo į Aslaką, šis juos nužiūrino niekinamai.

Aslakas neatsakė. Mikliai pakėlė šautuvą, darsyk pažvelgė į Klemetą. Ginklą vikriai persimetė per petį ir tyliai nučiuožė kalno viršūnės link.

Stovyklą kitoje kalno pusėje jie pasiekė greitai. Nina išjungė variklį ir kurį laiką dar sėdėjo ant sniegaeigio. Sužavėta vaizdo. Stovyklą sudarė trys šakomis, žeme ir samanomis apdengtos palapinės. Iš didžiausios palapinės angos viršuje kilo dūmai. Greta tolimiausios palapinės Nina pastebėjo aptvarą, kuriame, jiems atvykus, apie dešimt elnių pradėjo sukti ratus. Jie buvo sunerimę, be abejonės, ne itin pratę prie variklių gaudimo.

Sniegaeigio Nina nematė. Jai susidarė išpūdis, kad mato prieškarinį atviruką knygoje apie samius, kurią buvo varčiusi Kirunoje. Tokių stovyklaviečių jau nebuvo. Nors visko Nina nebuvo spėjusi pamatyti, piemenys, su kuriais teko susitikti iki šiol, leido sau nors mažumėlę patogumų. Aslakas – ne. Šis žmogus buvo ne iš to paties molio drėbtas. Ant stulpelių prie įėjimo, sukabinti vėjyje, lingavo džiovintos mėsos gabalai, veikiausiai kieti kaip akmuo.

Nina juto, kad įžengs į pasaulį, apie kurio gyvavimą iki šiol nė nenučiuokė: kur kas keistesnį, nei tai, ką jau buvo mačiusi pas kitus elnių augintojus. Ji peržengs dar vieną ribą.

Vėjas stūmė prie įėjimo, o ausyse skambėjo Aslako riksmi, Klemetui abejingai tylint, šūvio garsas, tas nežmoniškas riksmas, ir juto: netrukus supras, iš kur jis sklido.

Aslakas pirmas pasilenkė į palapinę. Išnyko prieblandoje. Paskui pakėlė storą brezentą, atstojantį duris. Nina ruošėsi pasilenkti, bet pažvelgė į Aslaką. Jis įdėmiai žiūrėjo, juodos akys, apgaubtos gilių raukšlių, žybčiojo; o dar vėjo nugairintas veidas ir ta kelias dienas neskusta barzda. Nina nesuprato, ką reiškia šis įdėmus sustingęs žvilgsnis. Ji pasilenkė, žengė į priekį porą žingsnių ir atsidūrė priešais ugniakurą. Iškart sukosėjo nuo palapinėje tvyrančių dūmų. Pastebėjo laisvą vietelę kairėje ir nuėjusi ten įsitaisė. Arčiau žemės oras buvo pakenčiamas.

Nina nusiėmė ausinę kepurę, išlaisvino šviesius plaukus. Iš paskos įėjo Aslakas. Vėl pamačiusi į ją įbestą Aslako žvilgsnį, staiga sutriko, kad krestelėjo plaukus, lyg būtų pasielgusi kažkaip nepadoriai. Paskubėjo surišti juos į uodegą ir pati ant savęs iškart supyko. Aslakas tylėjo, laukė, kol ji įsitaisys. Nina jautėsi taip toli nuo visko, ką pažinojo, kad nė neįstengė praverti burnos. Akys priprato prie prieblandos ir tik tuomet kitoje ugniakuro pusėje pamatė judantį siluetą. Kiek pasislinko ir išvydo moterį, apsitaisiusią sunkiu elnių kailio rūbu ir užsidėjusią ausinę, po smakru surištą kepurę.

Moteris lėtai mosikavo rankomis. Jos smakras atrodė kiek atsikišęs, aukšti skruostikauliai, nors ne tokie aukšti, kaip Aslako, ir įkypos akys, kurios būtų buvusios nuostabios, jei nebūtų tokios tuščios. Toji tuštuma sukrečia, pamanė Nina. Pati nežinodama kodėl, buvo įsitikinusi, kad neseniai šaukė ši moteris. Pastaroji, sakytum, nė nepastebėjo judviejų su Aslaku. Lėtai pasisuko, paėmė pliauską ir atsargiai įkišo į ugniakurą. Nina į ją žvelgė sutrikusi. Moteris neatrodė kenčianti, veikiau... nutolusi, lyg jos čia nebūtų, abejinga supančiam pasauliui. Staiga giliai giliai atsiduso. Nina sulaukė kvėpavimą, bijodama vėl išgirsti tą riksmą. Tačiau nieko neišgirdo. Moteris ir toliau negyvu žvilgsniu stebeilijo į liepsną.

– Mano žmona, – pasakė Aslakas. – Ji nekalba. Gyvena kitame pasaulyje.

Aslako žodžiai moterį tarsi pažadino iš stingulio, ir ji pradėjo niūniuoti. Nina atpažino tą pačią gerklinę melodiją, kurią niūniavo ir Matisas. Turbūt vienas iš tų joikų. Nina nebūtų galėjusi pasakyti, kiek moteriai metų – galėjo turėti tarp trisdešimt ir šešiasdešimt.

– Šaukė ji? – galiausiai paklausė Nina, nutraukdama slepiančią tylą.

– Ji.

– Kodėl?

– Tai jos kalbėjimo būdas.

Kelias sekundes Aslakas tylėjo.

– Kaip vaikų, – tęsė kимиu balsu.

Nina stebėjo Aslaką. Ko gera, pasveria kiekvieną žodį. Juos skyrė tik ugniakuras. Nina prisiminė Klemeto elgesį. Tarp šių dviejų vyrų, jos nuomone, buvo įtampa. Ji negalėjo suprasti, kodėl niekaip neįstengia pradėti pokalbio. Palapinėje kartu su dūmais sklandė kažin kas neapčiuopiama, nenusakoma. Ji nusprendė grįžti prie gyvenimiškų dalykų, prie bylos, vedančios vis tolyn nuo Ninai pažįstamo pasaulio. Aslakas. Ar jis tik paprastas kaimynas? Ar turėjo pakankamai rimtų priežasčių nužudyti Matisą?

– Turite man klausimų?

Nina juto, kad čia ji nepageidaujama.

– Mes tiriamo Matiso žmogžudystę. Žinote, kad jis buvo nužudytas, sniegaeigis sudegintas ir namelis iškrėstas. Apklausiame visus kaimynus. Turiu konkrečių klausimų – įprasta procedūra, kaimynų apklausos.

Nina suvokė, kad teisinasi, o teisintis tikrai neprivalėjo. Tačiau tas į ją išmeigtas įdėmus Aslako žvilgsnis, toji tylą ją veikė ir trikdė. Ir nervino!

– Kur buvote pirmadienį ir antradienį?

– Jūsų galva?

Nina ilgai žiūrėjo į piemenį. Aslakas niekinamai išsiviepė.

Bet net ir tuomet, pamanė Nina, jo lūpos rodė laukinį jausmingumą. Akyse atsispindėjo žarijų šviesa, ir Ninai žvilgsnis pasirodė pavojingas. Šitas vyras tikrai gali nužudyti, pagalvojo.

– Kur buvote?

– Su savo elniais.

– Su savo elniais... Hmm...

Nina juto, kad Aslakas tikrai nieko nedarys palengvinti jos užduočiai. Žinoma, nežinojo, kad virš jo galvos kybo leidimas suimti. Jai atrodė, bus visiškai taip pat, kaip ir su Juhanu Henriku. Žvilgtelėjo į Aslako žmoną; ji tuščiomis akimis žiūrėjo į palapinės skylę, pilną pro ją besiveržiančių dūmų. Nieko iš jos taip pat neišpeši.

– Kada matėte Matisą paskutinį kartą? – tęsė apklausa Nina.

Aslakas pasilenkė prie puodo. Panardino beržinį dubenėlį, paskui gurkštelėjo karšto elnienos sultinio. Tik tada mostu pakvietė policininkę pasivaišinti. Nina pasisėmė dubenėlį sultinio.

– Mačiau sekmadienį, – galiausiai išspaudė Aslakas. – Sekmadienį. Jam buvo blogai. Blogai. Visą tą laiką blogai. Jis nebegalėjo. Buvo atėjęs čia pavalgyti. Susitikome vakaruose, už trijų ketvirčių valandos kelio nuo čia. Sakiau jam prižiūrėti elnius. Jie jau buvo atėję į mano žemes. Ir į Juhaną Henriko. Matisui buvo vis vien.

Aslakas nurijo gerą gurkšnį, garsiai kvėpuodamas, ir, dar įdėmiau pažvelgęs į Niną, tęsė:

– Jį nužudėte jūs. Jūs patys. Jūsų taisyklės, jūsų nubraižytos linijos. Nebegali gyventi iš elnių auginimo kaip anksčiau.

– Niekas nevertė girtauti, – atkirto Nina.

– Ką jūs apie tai išmanote? Niekas jam nepadėjo. Jis šešis mėnesius neatplėšė nė vieno laiško. Nedrįso. Bijojo.

– Ko bijojo? – paklausė Nina.

– Bijojo, kad bankrutuos. Kad neras išeities. Kad viskas jam nenusisekė.

– Norite pasakyti – kaip elnių augintojui?

– Kaip elnių augintojui, kaip vyrui. Elnių augintojas, nemokantis prižiūrėti savo elnių, jau ne vyras.

– Tai, ką pradėdu suprasti apie jūsų gyvenimo būdą, elnių augintojas, dirbantis vienas, neturi jokių galimybių, ir šis faktas niekaip nėra susijęs su tuo, ar esi vyras, ar ne, – pertarė Nina. – Juk plynaukštėje visuomet vieni kitiems padedate, ar ne?

– Tikrai jau, ir ką jūs apie tai išmanote? Klemetas taip sakė? Nepakanka būti lapiui, kad žinotumei ir suprastumei, kas čia vyksta.

– Jis į tokią padėtį pats save įstūmė, ne sistema, – atšovė Nina. – Kur buvote pirmadienį ir antradienį?

Užduodama klausimus, Nina žinojo: nesvarbu, ką atsakys Aslakas, atsakymų nepatikrinsi. Jis kuo labiausiai sumažino sąsajas su miestu. Jam nereikėjo ten vykti užsipilti kuro. Neturėjo mobiliojo telefono, kurį būtų galima susekti. Aklavietė.

Nina suvokė: nėra jokios prasmės Aslako spausti taip, kaip Klemetas prispaudė Juhaną Henriką. Aslakas drėbtas iš kitokio molio.

Teks dirbti kitaip. Kuo tyrimas labiau stūmėsi į priekį, tuo labiau buvo aišku – jie ieško apgraiбомis. Ninai, be to, dar atrodė, kad su elnių augintojais Klemetas atsargus kaip šeškas. O ką jau kalbėti apie šiandieninį nepaaiškinamą jo elgesį su Aslaku. Ar Klemetas su jais buvo per daug artimas? Nors, kaip matyti, samiai juo nepasitikėjo. Ji prisiminė, ką sakė Šerifas prieš jiems išvykstant: jei Aslakas neturi alibi, suimkite...

– Aslakai, ar suprantate, kad, neatsakinėdamas į klausimus, tampate įtariamuoju?

Piemuo į ją žvilgtelėjo niūriai, o gal abejingai, ir Nina atsilaukė.

– Kokie buvo jūsų santykiai su Matisu? Atrodo, artimi? Taip pat kivirčdavotės.

Aslakas tvirtai suspaudė lūpas ir toliau spoksojo į Niną. Ji vertė save nenusukti akių ir kartu stebėjosi, kaip jo žvilgsnis

galėjo atskleisti tokius stiprius ir skausmingus jausmus. Nina suprato, kodėl žmonėms jis darė tokį stiprų įspūdį. Tik ji jo nebijojo.

– Matisas buvo sutrikęs. Jau seniai. Ypač kai mirė tėvas. Pažinojau jo tėvą. Jis buvo tikras samis. Žinojo, iš kur esame kilę. Apie jį išgirsite daug kalbų. Gerų ir blogų. Tik kad žmonės nieko apie jį nežinojo. Jis turėjo galią. Žinojo. Prisiminė. Matisas neturėjo nieko panašaus. Jis vaizdavosi esąs šamanas.

– Kaip suprasti?

– Buvote susitikusi su juo prieš mirtį?

– Taip, kodėl klausiate?

– Nesisiūlė išburti jums ateitį ar parduoti būgno?

Nina prisiminė, kas įvyko namelyje – pusgirtis Matisas, nužiūrinėjantis jos krūtis.

– Taip, siūlėsi.

– Matisas buvo kaip vaikas. Tėvas jam buvo didis. O jūsų visuomenė, jūsų sistema tik dar labiau jį palaužė. Dar labiau žudė.

Nina nenorėjo veltis į tokias diskusijas. Ji prisiminė, ką sakė Juhanas Henrikas apie neįtikėtiną Aslako ištvėrę.

– Aslakai, ar tiesa, kad įveikėte vilką, sugrūdęs į nasrus kumštį?

Aslakas atsakė ne iš karto. Maišė žarijas. Nina pažvelgė į jo ranką virš ugniakuro. Pastebėjo kelis randus. Kylančius riešo link. Vilko dantų žymės, pagalvojo Nina smarkiai plazdančia širdimi.

– Tiesa.

– Persekiojote ištisas valandas su slidėmis?

– Galbūt.

– Kiek kilometrų per dieną galite taip nušliuožti?

Aslakas vėl paniuro. Ji matė, kaip lūpos vėl virto siaura juostele. Žmona lėtai pajudino galvą iš kairės į dešinę. Kažką sumurmėjo, kažin koks gomurinis murmesys; kiek pravėrė burną, ir murmesys garsėjo.

– Išeikite! – staiga pasakė Aslakas.

Niną nustebino toks netikėtas elgesys. Pamanė, gal palietė skaudamą vietą.

– Išeikite tučtuojau! – suriko Aslakas.

Kas čia vyksta? Nina žiūrėjo į Aslaką, šis kėlėsi nuo žemės. Nina matė jį, tokį grėsmingą, bet jai jis neparodė nė menkiausio grasinamo gesto. Jo buvimas buvo grėsmė, ir to pakako.

Aslako žvilgsnis prieštarauti neleido. Žmonos murmesys garsėjo. Staiga Nina susivokė, kur ji yra – tundros vidury su paslaptingos reputacijos žmogumi, apsupta šalčio ir nevilties, toli nuo savo porininko. Ūmai jai pasidarė šalta, ir drebulys reiškė dar ir kitus dalykus, kurių nenorėjo pripažinti pati sau. Dūmai graužė akis. Nina užsegė krepšį. Dabar ji tenorėjo pabėgti nuo to kančios kupino murmėjimo. Pakilo ir pasuko išėjimo link, Aslakas sekė paskui, sustojo prie palapinės angos. Nina jau rengėsi įjungti sniegaeigio variklį, kai vėl pasigirdo tas siaubingas šauksmas. Ji atsigrėžė į Aslaką. Šis kėlė brezentą, susirengęs grįžti į palapinę. Šauksmas nenutilo. Nina užmiršo ir klausimus, ir baimę. Lyg praradusi nuovoką, atjautos kupinu žvilgsniu pažiūrėjo į Aslaką. Jo veidas atrodė sustingęs, niūrus. Kvėpavimas patankėjęs, smakras pakeltas, lyg mestų iššūkį, kumščiai sugniaužti. Pro atvirą palapinės angą Nina pamatė, kaip Aslako žmona kelia į dangų rankas nepakeliamos kančios iškreiptu veidu. Paskui ji išgirdo. Ir tai, ką išgirdo, skambės ausyse tas ilgas valandas, kol sugriš į namelį. Riksmas.